

— активізувати свою інноваційну діяльність, яка забезпечить конкурентоспроможність і додаткові прибутки.

Позитивні ефекти для держави полягатимуть у такому:

— покращиться конкурентоспроможність економіки за рахунок випуску інноваційної продукції;

— основа для розширення податкової бази у майбутньому.

Основні недоліки пов'язані із недоотриманням бюджетом податків у короткостроковому періоді, ризиками негативних результатів інноваційної діяльності.

Література

1. Алексеев И. В. Европейський досвід податкового стимулювання інноваційної діяльності / І. В. Алексеев, Р. Й. Желізняк // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Проблеми економіки та управління. — 2012. — № 725. — С. 7—16.

2. Аналітична записка. Щодо доцільності запровадження податкових механізмів стимулювання інноваційно-інвестиційного розвитку в Україні. Аналітична записка. — Національний інститут стратегічних досліджень при Президенті України / [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1315/>

3. Бабич Л. М. Інвестиційний податковий кредит як інструмент регулювання інвестиційних процесів / Л. М. Бабич, А. О. Кузнецова // Актуальні проблеми економіки: фаховий економічний журнал. — 2011. — № 9 (123) — С. 226—231.

4. Волков О. І. Економіка і організація інноваційної діяльності: підручник / О. І. Волков, М. П. Денисенко, А. П. Гречан та ін. ; під ред. М. П. Денисенка. — К. : ВД «Професіонал», 2004. — 662 с.

5. Кам'янська О. В. Податкові пільги як складова системи стимулювання інноваційної діяльності підприємств. / О.В. Кам'янська, І.О. Солов'ян // Економіка і управління. — 2012. — № 2. — С. 79—85.

6. Никифоров А.Є. Податкове стимулювання інноваційної діяльності / А.Є. Никифоров, В.М. Диба, В.О. Парнюк // Фінанси України. — 2009. — №5. — С. 78—86.

7. Податковий кодекс України // Відомості Верховної Ради України. — 2011. — № 13 — 14, № 15—16, № 17, ст. 112.

8. A strategy for American innovation. Securing our economic growth and prosperity. National Economic Council, Council of Economic Advisers, and Office of Science and Technology Policy. — February 2011, 76 p.

9. Investment Tax Credit. — Electronic resource. — The way of access: <http://sbinfocanada.about.com/od/incometaxcanada/g/Investment—Tax—Credits.htm>

УДК 330.01:364

Лариса ЄМЕЛЬЯНЕНКО,
Тетяна ШКОДА *

СОЦІАЛЬНІ СТАБІЛІЗАТОРИ В ДЕРЖАВНОМУ АНТИКРИЗОВОМУ УПРАВЛІННІ

СОЦИАЛЬНЫЕ СТАБИЛИЗАТОРЫ В ГОСУДАРСТВЕННОМ АНТИКРИЗИСНОМ УПРАВЛЕНИИ

SOCIAL STABILIZERS IN PUBLIC ANTI-CRISIS MANAGEMENT

Анотація. Розглянуто національні особливості використання сучасного інструментарію соціальних стабілізаторів (системи соціального захисту, соціального забезпечення та соціального обслуговування), обґрунтовані практичні рекомендації його оновлення та реалізації в контексті впровадження концепції державного антикризового управління в Україні.

Аннотация. Рассмотрены национальные особенности использования современного инструментария социальных стабилизаторов (системы социальной защиты, социального обеспечения и социального обслуживания), обоснованы практические рекомендации его обновления и реализации в контексте внедрения концепции государственного антикризисного управления в Украине.

Abstract. National features of using the modern toolkit of social stabilizers (systems of social protection, social security and social services) are considered. Practical recommendations of its update and implementation in the context of the concept of public anti-crisis management in Ukraine are substantiated.

* ЄМЕЛЬЯНЕНКО Лариса Михайлівна / Лариса ЕМЕЛЬЯНЕНКО / Larysa EMELIANENKO — д.е.н., професор кафедри макроекономіки та державного регулювання, ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», e-mail: lora-lara@ukr.net

ШКОДА Тетяна Никодимівна / Татьяна ШКОДА / Tetiana SHKODA — к.е.н., доцент кафедри управління персоналом та економіки праці, ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», e-mail: tnshkoda@ukr.net

Соціальна політика успішної країни покликана виконувати регулюючу й стимулюючу роль у забезпеченні розвитку економіки й створенні умов для ефективного функціонування системи соціального захисту, соціального забезпечення та соціального обслуговування, діяльність якої повинна бути не лише «актом благодійництва», а способом посилення економічної активності працездатних верств і підтримки інших верств населення для забезпечення гідного життя всього суспільства. Однак протягом років незалежності соціальна політика України так і не сформувалася як цілісна, комплексна стратегія. Вона фактично підмінена нагромадженням різноманітних видів слабо обґрунтованих і не підкріплених можливостями бюджетного фінансування виплат, пільг, субсидій тощо.

Перманентний характер соціально-економічної кризи в Україні примушує працювати над розробкою антикризових заходів у соціальній сфері. Це вимагає постійного оновлення інструментарію системи соціального захисту, соціального забезпечення та соціального обслуговування як автоматичних державних соціальних стабілізаторів та економічних стимулів для активації життєдіяльності і добробуту населення.

Вважаємо, що розробка та реалізація сучасного інструментарію соціальних стабілізаторів має відбуватися в рамках впровадження концепції державного антикризового управління, яка має включати послідовне проходження п'яти етапів [1]: чітке визначення самого поняття «кризи» в цілому, а також у кожній із сфер, що знаходиться в компетенції фахівця з державного менеджменту (політичній, соціальній, економічній); визначення точних критеріїв оцінки кризових ситуацій; з'ясування причини виникнення криз у політичній, соціальній та економічній сферах; вивчення всіх можливих методів антикризового державного управління; відбір зі всього розмаїття антикризових методів найвідповідніших для конкретної ситуації подолання суспільного ризику.

Розвиток соціального обслуговування населення є однією з важливих складових соціального забезпечення та невід'ємною частиною державної соціальної політики в цілому, тим більше такої держави, як Україна, яка визнала себе соціальною. Соціальне обслуговування виступає механізмом покращення життєвого рівня населення, його роль полягає у сприянні населенню подолати наслідки фінансово-економічних, соціально-політичних криз та суспільних ризиків.

Соціальне обслуговування є самостійною формою соціального забезпечення, його підсистемою, визначальною функцією якої є надання соціальних послуг, виконання роботи на користь непрацездатних громадян у суспільно небезпечних випадках, передбачених законодавством. У межах соціального обслуговування, крім соціальних послуг, може надаватися допомога інвалідам, особам похилого віку, іншим категоріям громадян та їхнім сім'ям безоплатно або на умовах часткової оплати за рахунок асигнувань з державного бюджету, а також засобів обов'язкового соціального страхування в передбачених законом випадках.

Разом з тим, за багатьма параметрами вітчизняна модель соціальних послуг не відповідає аналогам за європейськими стандартами. Переваги та недоліки у її функціонуванні представлено в табл. 1.

Таблиця 1

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ У ФУНКЦІОНУВАННІ ВІТЧИЗНЯНОЇ МОДЕЛІ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ

Переваги	Недоліки
Закладаються основи державно-приватного партнерства у сфері надання соціальних послуг	Нормативно-правова неврегульованість значної кількості питань у сфері соціального обслуговування
Продовжують розроблятися проекти стандартів соціальних послуг	Недостатність адміністративних механізмів впровадження соціального обслуговування
	Неефективність і нерациональність механізмів фінансування
	Монополізація державою ринку соціальних послуг і розподілу замовлень

Джерело: складено авторами на основі [8]

Зокрема, чинна нормативно-правова та методична база фінансування сфери соціального обслуговування населення України має суто формальний характер. Бюджетні послуги мають фінансуватися у межах державного замовлення на підставі договорів між замовником і структурами, що надають послугу. Проблема договірних відносин ініціювалася в практиці бюджетного планування неодноразово, але вона не набула методичного значення, тому що механізм впровадження договірних відносин не розроблений.

Сьогодні виплати на соціальне обслуговування в Україні здійснюються в межах видатків бюджету на соціально-культурну сферу, динаміку яких представлено на рис. 1.

Неефективність і нераціональність механізмів фінансування соціального обслуговування та нормативно-правову неврегульованість сфери соціального обслуговування можна проілюструвати також на основі аналізу стану системи соціальних стандартів і гарантій в Україні. Така система обумовлена обов'язками держави щодо забезпечення своїх громадян мінімальними доходами, мінімальним набором загальнодоступних послуг у сфері охорони здоров'я, освіти, культури.

Закон України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» визначає, що державні соціальні стандарти — це «встановлені законами, іншими нормативно-правовими актами соціальні норми і нормативи або їх комплекс, на базі яких визначаються рівні основних соціальних гарантій» [3, стаття 1].

Нині в Україні сформована й застосовується система соціальних стандартів і гарантій, що складається з: 1) базового соціального стандарту — прожиткового мінімуму; 2) основних державних соціальних гарантій (мінімальний розмір заробітної плати, мінімальний розмір пенсії за віком, розміри державної соціальної допомоги та інших соціальних виплат); 3) інших державних соціальних гарантій, які встановлені законами України з метою надання соціальної підтримки населенню країни.

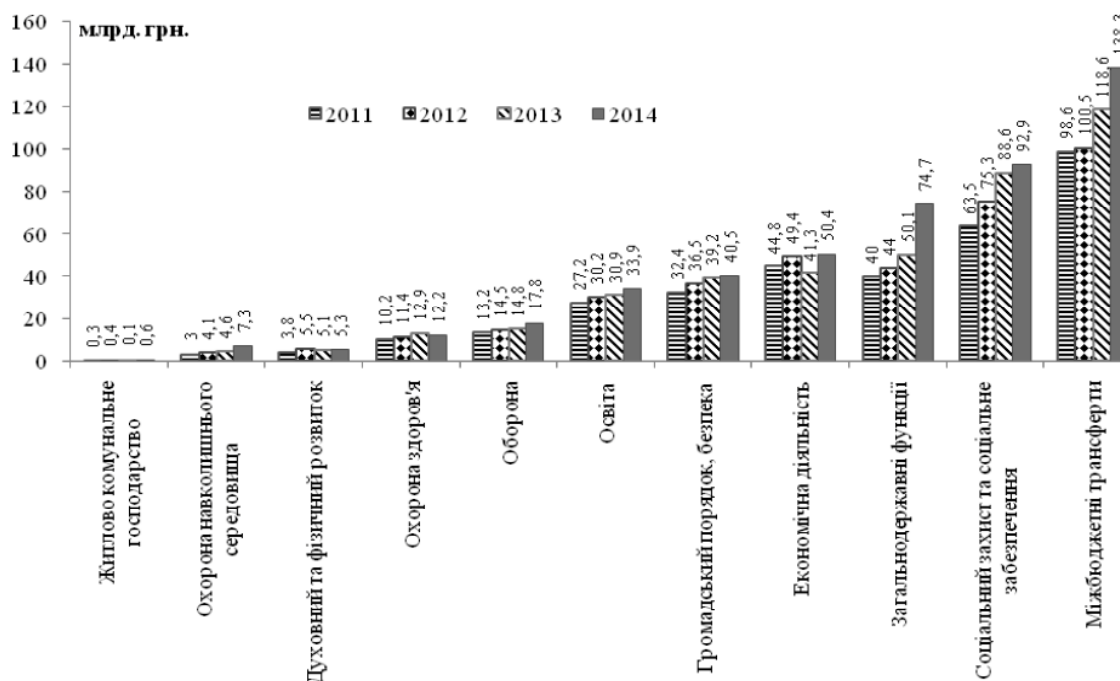

Рис. 1. Динаміка видатків бюджету на соціально-культурну сферу в Україні, 2011—2014 рр.

Джерело: розраховано авторами на основі [2; 6]

Малу ефективність системи соціальних стандартів на основі прожиткового мінімуму підтверджують статистичні дані. В Україні, за офіційними даними Державної служби статистики України, у споживчому кошику працездатної особи у цінах січня 2015 р. продукти харчування займають 54,6 %, непродовольчі товари — 17,1 %, вартість набору послуг — 24,9 % (табл. 2). Подібна структура витрат не може забезпечити достатнього рівня споживання населення для задоволення мінімально необхідних фізіологічних, соціальних і культурних потреб. За індикаторами міжнародної статистики домогосподарство вважається бідним, якщо частка витрат його сімейного бюджету на продукти харчування становить 50 %.

Крім того, офіційно визначений розмір прожиткового мінімуму не відповідає фактичному. У січні 2015 р. розмір фактичного прожиткового мінімуму був вищий за офіційний для дітей у віці до 6 років на 444,52 грн (або на 43 %); для дітей у віці від 6 до 18 років — 591,44 грн (на 46 %); для працездатних осіб — 393,48 грн (на 32,3 %); для осіб, які втратили працездатність — 275 грн (на 29 %). Більше того, в умовах високих темпів зростання споживчих цін, реальний розмір прожиткового мінімуму втрачає свою «вагу», що веде до зниження соціальних стандартів та ефективності діючої системи соціального захисту населення.

Потрібно звернути увагу на те, що сьогодні соціальні стандарти швидше мають декларативний характер, ніж відповідають поточній економічній ситуації в країні. Зокрема, потребує перегляду метод визначення прожиткового мінімуму. Нині використовується нормативний метод, який передбачає дуже докладну деталізацію його складових. У наукових колах досить часто виникають пропозиції перейти на розрахунок прожиткового мінімуму, який би базувався на поправочних ко-

ефіцієнтах. Останні необхідні для визначення величини прожиткових мінімумів для соціальних і демографічних груп населення, залежно від регіону проживання, з урахуванням сучасних умов їх проживання, і у відповідності до фактичних витрат на продовольчі і непродовольчі товари, першочергові послуги [5].

З точки зору уніфікації та підвищення якості надання соціальних послуг, покращення системи підготовки фахівців із різних аспектів соціальної роботи, встановлено, що необхідним є процес розроблення державного стандарту соціальної послуги — визначення змісту та обсягу, норм і нормативів, умов і порядку надання соціальних послуг і контролю їх якості.

Проведений аналіз стандартів у сфері соціального обслуговування, визначених Державним класифікатором соціальних стандартів і нормативів, став основою для розробки низки рекомендацій:

— визначити орієнтовний обсяг щорічного фінансування соціального замовлення за рахунок бюджетних коштів;

— вести реєстр осіб, які є потенційними отримувачами соціальних послуг;

— визначити обсяг соціальних послуг, передбачених місцевою (регіональною) програмою розвитку, що надаються неприбутковими, благодійними організаціями;

— визначити мінімальний перелік соціальних послуг, які гарантуються державою на безоплатній основі незалежно від економічної ситуації у державі та території проживання осіб, які їх потребують;

— узгодити державні нормативи у сфері соціального обслуговування у всіх відповідних нормативно-правових актах.

Таблиця 2

ПРОЖИТКОВИЙ МІНІМУМ ДЛЯ ОСНОВНИХ СОЦІАЛЬНИХ І ДЕМОГРАФІЧНИХ ГРУП НАСЕЛЕННЯ НА ОДНУ ОСОБУ В РОЗРАХУНКУ НА МІСЯЦЬ У ЦІНАХ СІЧНЯ 2015 Р.

Статті витрат	Прожитковий мінімум							
	Для дітей віком до 6 років		Для дітей віком від 6 до 18 років		Для працездатних осіб		Для осіб, які втратили працездатність	
	На місяць, грн	Питома вага витрат, %	На місяць, грн	Питома вага витрат, %	На місяць, грн	Питома вага витрат, %	На місяць, грн	Питома вага витрат, %
Вартість продуктів харчування	875,91	59,3	1191,08	63,4	879,76	54,6	667,01	54,5
Вартість непродовольчих товарів	327,24	22,2	360,26	19,2	275,07	17,1	235,67	19,3
Вартість набору послуг	273,37	18,5	326,10	17,4	400,65	24,9	321,37	26,3
Житлово-комунальні послуги	246,45	16,69	246,45	13,13	246,45	15,29	246,45	20,13
у тому числі:								
Оплата житла	34,86	2,36	34,86	13,13	34,86	15,29	34,86	20,13
Теплопостачання	63,25	4,28	63,25	1,86	63,25	2,16	63,25	2,85
Водопостачання	25,12	1,70	25,12	3,37	25,12	3,92	25,12	5,17
Водовідведення	17,45	1,18	17,45	1,34	17,45	1,56	17,45	2,05
Електроенергія	13,46	0,91	13,46	0,93	13,46	1,08	13,46	1,43
Газопостачання	92,31	6,25	92,31	0,72	92,31	0,84	92,31	1,10
Транспортні послуги	—	X	21,29	4,92	75,81	5,73	—	7,54
Побутові послуги	2,23	0,15	33,67	1,13	53,70	4,70	50,23	X
Послуги зв'язку	13,06	0,88	13,06	1,79	13,06	3,33	13,06	4,10
Послуги культури	11,63	0,79	11,63	0,70	11,63	0,81	11,63	1,07
Сума страхових внесків на загальнообов'язкове державне соціальне страхування	—	×	—	×	56,00	3,5	—	×

Статті витрат	Прожитковий мінімум							
	Для дітей віком до 6 років		Для дітей віком від 6 до 18 років		Для працездатних осіб		Для осіб, які втратили працездатність	
	На місяць, грн	Питома вага витрат, %	На місяць, грн	Питома вага витрат, %	На місяць, грн	Питома вага витрат, %	На місяць, грн	Питома вага витрат, %
Розмір прожиткового мінімуму, фактично без ПДФО	1476,52	100,0	1877,44	100,0	1611,48	100,0	1224,05	100,0
Розміри прожиткового мінімуму, встановлені ЗУ «Про державний бюджет України на 2015 рік»	1032	×	1286	×	1218	×	949	×

Джерело: складено автором на основі [4; 7]

Отже, держава сьогодні не може забезпечити, навіть мінімальні соціальні стандарти, що безпечно впливає і на зниження рівня соціального обслуговування в Україні. Тобто, останнє не виконує свою роль стабілізатора суспільних ризиків.

Тим не менше, вважаємо за необхідне запропонувати такі основні напрями реалізації концепції соціального обслуговування в Україні, як:

- розширення сфери охоплення соціального обслуговування населення;
- створення ефективної системи державних соціальних стандартів і гарантій;
- впровадження в практику фінансово-економічного обґрунтування соціальних допомог;
- реалізація соціальної відповідальності;
- використання новітніх соціальних технологій надання послуг.

Впровадження зазначеної концепції стане вагомим інструментом реалізації заходів державного антикризового управління.

З метою удосконалення системи соціального обслуговування в Україні мають бути здійснені такі кроки:

1. Затвердження і впровадження єдиних базових стандартів — Державного соціального стандарту обслуговування та надання соціальних послуг і Державного стандарту управління якістю надання соціальних послуг.
2. Інвентаризація соціальних послуг (чітке визначення змісту, обсягу, порядку надання робіт).
3. Оптимізація фінансування сфери надання соціальних послуг («від фінансування на утримання закладу — до фінансування наданих якісних соціальних послуг»).
4. Розвиток ринку соціальних послуг.

У подальшому система соціального обслуговування населення (надання соціальних послуг) повинна вдосконалюватись, розвиватись і реформуватись відповідно до вимог часу та потреб суспільства. У державному антикризовому управлінні вона повинна стати перспективним інструментом попередження кризових явищ і подолання соціально-економічних ризиків в українському суспільстві.

Література

1. Бабич А.О. Формування концепції державного антикризового управління в Україні. [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2009-1/doc/1/04.pdf>
2. Бюджетний моніторинг: аналіз виконання бюджету за 2014 рік. [Електронний ресурс] — Режим доступу: http://www.ibser.org.ua/UserFiles/File/Monitoring_%20Quarter_%202014/ukr/KV_IV_2014_Monitoring_ukr.pdf
3. Закон України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» від 05.10.2000 № 2017-III [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2017-14>
4. Закон України «Про Державний бюджет України на 2015 рік» від 28.12.2014 № 80-VIII. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
5. Ковязіна К.О. Щодо удосконалення методики визначення прожиткового мінімуму в Україні: аналітична записка. — Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України, 2014. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1538/>

6. Кочемировська О.А., Пищуліна О.М. Основні напрями оптимізації системи соціального захисту в Україні // Аналітична доповідь. — К.: НІСД, 2012. — 53 с.

7. Офіційний сайт Міністерства соціальної політики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://mlsp.kmu.gov.ua/>

8. Сташків Б. І. Проблеми предмета та системи права соціального забезпечення: навчальне видання. — Чернівці, 2012. — 237 с.

УДК 336.027: 332

Андрій ЗЕЛЕНСЬКИЙ *

ФІНАНСОВА ПІДТРИМКА У ФОРМУВАННІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ АГРАРНОГО СЕКТОРА УКРАЇНИ

ФИНАНСОВАЯ ПОДДЕРЖКА В ФОРМИРОВАНИИ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ АГРАРНОГО СЕКТОРА УКРАИНЫ

FINANCIAL SUPPORT IN SHAPING THE UKRAINIAN AGRICULTURAL SECTOR COMPETITIVENESS

Анотація. Розглянуто основні проблеми конкурентоспроможності продукції аграрного сектора України. Проаналізовано сучасний стан економіки аграрного сектору. Наводиться статистика імпорту та експорту товарів АПК. Описані переваги України після вступу до СОТ. Надано пропозиції щодо підвищення конкурентоспроможності продукції АПК на основі ефективної фінансової підтримки.

Аннотация. Рассмотрены основные проблемы конкурентоспособности продукции аграрного сектора Украины. Проанализировано современное состояние экономики аграрного сектора. Приводятся статистика импорта и экспорта товаров АПК. Описанные преимущества Украины после вступления в ВТО. Даны предложения по повышению конкурентоспособности продукции АПК на основе эффективной финансовой поддержки.

Abstract. The main problem of competitiveness of agrarian sector of Ukraine. The current state of the economy of the agricultural sector. An import statistics and export agribusiness. Described advantages Ukraine after WTO accession. The proposals to improve the competitiveness of agricultural products through effective financial support.)

Розвиток економіки як і розвиток конкретного підприємства неможливий, якщо рівень конкурентоспроможності низький. Наразі економіка України знаходиться в кризовому стані. Більшість областей економіки потребують реформування та модернізації методологічних підходів. Розвиток агропромислового комплексу є одним з пріоритетних напрямів реформування української економіки, адже є одним з найбільших секторів держави.

Актуальність даної проблеми полягає в тому, що агропромисловий комплекс відіграє важливу роль у розвитку економіки України в цілому, тому одним з важливих завдань держави є забезпечення його ефективного функціонування. Важливим поштовхом у розвитку АПК став вступ України до СОТ у 2008 році. Наразі, з розвитком ринкових відносин, які почали прискорюватись у зв'язку з підписанням угоди про асоціацію з ЄС, питання підвищення конкурентоспроможності підприємств АПК є особливо актуальними. Підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств має велике теоретичне та практичне значення для розвитку вітчизняного агропромислового комплексу, насичення внутрішнього ринку доступними для всіх груп населення високоякісними продуктами харчування, розширення зовнішньоекономічних зв'язків.

Значною мірою перешкоджають зміцненню конкурентоспроможності такі чинники, як: низький рівень розвитку вітчизняної фінансово-кредитної системи; нерозвиненість інфраструктури АПК; недостатня гармонізація українських стандартів якості з міжнародними; недостатність державного цільового фінансування науково-прикладних розробок.

Підвищення конкурентоспроможності аграрного сектору економіки України є стратегічною проблемою. Без забезпечення конкурентоспроможності та стійкості конкурентних переваг аграрних підприємств і продовольчих товарів на регіональних і міжнародних ринках неможливо досягти сталого розвитку аграрного сектору. Конкуренція розкриває потенціал суб'єктів аграрного ринку і виконує важливу функцію постійного рушія розвитку сільськогосподарського виробництва [1].

* ЗЕЛЕНСЬКИЙ Андрій Вікторович / Андрей ЗЕЛЕНСКИЙ / Andriy ZELENSKIY — асистент кафедри фінансів і кредиту, Подільський державний аграрно-технічний університет, e-mail: zelenskiy2306@gmail.com